Oritpudas, mikä pudas

Tuli puheille tuttava, joka sattuneista syistä oli joutunut paneutumaan Oulun paikannimistöön, totisesti mielenkiintoiseen aiheeseen: Heikolanniemi, Hahtiperä, Pokkitörmä, Hupisaaret, Hollihaka, Kakaravaara, "Vattihuusinkatu"... Katselimme karttoja, ja yhtäkkiä huomasin suurennuslasin alla nimen Oritpudas. Tuijotin sitä, niin kuin se tunnettu lehmä sitä vähemmän tunnettua uutta konttia. Kuinkahan moni arvaa, minkä nimenä Oritpudas siinä kartassa on! Onpahan vain Kaupunginojan nimenä, ja kartta on Nymanssonin kartta vuodelta 1804. Oritkarin me kaikki(!) tunnemme, mutta...

Vuosi 1804 merkitsee, että kartta on tehty vuosisadan taitteessa. Kuvernöörinä oli 15 vuotta toiminut mainio ja suorastaan oululaisasioiden erikoistuntijaksi kehittynyt J. F. Carpelan. Kaupungin mahtavimpia kauppahuoneita oli Franzénin kauppahuone, jonka päämiehen veli, lupaava runoilija ja tiedemiehenalku Frans Mikael usein kävi kaunista äitiään tervehtimässä. Sara Wacklin oli vielä hyvin pieni mamselli, jos mamsellin nimeä ansaitsikaan, köyhä tyttö kun oli. Uskallan väittää kerran aikaisemminkin ihmetelleeni Oritpudasta, mutta myönnän nöyrästi, että unohtui koko juttu. Kuitenkin on käsitykseni mukaan kysymys hyvin kiinnostavasta yksityiskohdasta. Olen ollut toteavinani, että tuota ennen ja tuon jälkeen on puhuttu vain Juurusoja—Plaananoja ("Laananoja")-Kaupunginojasta. Sara Wacklin kirjoittaa kirjassaan "Satanen Muistelmia", joka ilmestyi 1844, että jo viisikymmentä vuotta takaperin... "Kaupungin läwitse juoksi Juurus-oja mereen." (Aulénin suomenn.) Näin siis Saran lapsuudenaikana. Johannes Snellman julkaisi 1737 maisterin-väitöskirjansa "De VRBE VLOA", jonka 1900-luvun kuuluisimpiin Snellmaneihin kuulunut fil.tri Walter J. (="Mölä") suomensi ja julkaisi 1946. Kun Walter J. suomennoksessaan käyttää varsinaisessa tekstissä sanaa Jurus-åja, siis kirj. ruotsalaisella å:lla, merkitsee se sitä, että nimi sellaisenaan on peräisin nuorena kuolleen Johanneksen latinankielisestä alkutekstistä. Sulkeissa ja alaviitteessä puhutaan ensin Jurusbäck-nimisestä ojasta ja sitten myös Pappilan-åjasta. Snellman(nit) sanoo ojan virtaavan läheisestä Juuruslampi (Jurusträsk)-nimisestä suosta. Kun Artturi H. Snellman-Virkkunen lähes 200 vuotta myöhemmin kirjoitti varsinaisen Oulun historian vuoteen 1721, puhuu hän vain kaupunginojasta. Myönnän, ettei minulla, joka en nauti pitkän viikonlopun eduista, ole ollut mahdollisuuksia kovinkaan tarkkaan selailla paksua Virkkusta paremmin kuin sen jatko-osaakaan, Halilan II:sta, mutta nimirekisteri ei tuo esille Oritpudasta paremmin kuin Juurusojaakaan. Hiirosenoja mainitaan kahdesti, mutta ei em yhteydessä. Puhutaan kaupunkilaisten viljelyksistä Hiirosenojan ympärillä. Minulle on kyllä esitetty väite, että Juurusojan nimi ei ole ollut Juurusoja, vaan Hiirosenoja, jota sitten myöhemmissä kartoissa olisi ruvettu kutsumaan Plaanaojaksi (rinnalla Stadsbäcken, kuten kaikkien nimien rinnalla Johannes Snellmannista lähtien) ja Kaupunginojaksi, kas' kun Kaupunginoja kiemurtelee siitä Ellinsuon ja Hiirosensuon välistä. Minun on kuitenkin pakko uskoa em. kirjailijoita ja karttoja, kunnes minulle muuta näytetään.

Oulun nimistö on kortittamatta. Mistään ei liene löydettävissä esim. Kaupunginojan nimiä kronologisessa järjestyksessä eikä mistään näy, että sähkölaitoksen kanava, joka nyt koko pituudeltaan on uudelleen ristitty Kallisen virraksi, oli jo ammoisista ajoista Callisen virta, mutta sitäkin "ammoisempina" aikoina Plaatansaaren virta, ei myöskään, että tuomiorovastin pappilan ja kirkon välinen mäki oli ennen Metelinmäki, sitä ennen Metelinvaara ja sitä ennen — Rötöxen mäki yms.

Haastan kaikki vanhat kertomaan, mitä tietävät kaupunginojan nimistä ja ovatko koskaan kuulleet perimätietona kerrottavan, että tervaveneet joskus ison veden aikana ilmeisesti ennen kuin Merikoski 1800-luvun alkuvuosikymmeninä perkattiin, olisivat laskeneet Ouluun rauhallisen Kaupunginojan—Juurusojan uomaa hyväksi käyttäen. Vetokannas ojan latvavesien ja Oulujoen välillä ei totisesti ollut leveä.